

A tiz alapító

A történelmi városmag

A százéves Budapest első térképein nem huszonkét kerület szerepel, mint manapság, hanem tiz. Ezek az alapítók. A mai 40—50 évesek nemzedéke még így tanulta az iskolában: „I. kerület: Vár, Tabán, Krisztinaváros, Lágymányos, Kelenföld; II. kerület: Viziváros, országot; III. kerület: Obuda, Újlak; IV. kerület: Belváros (ez ma sorszámzásunkban az V.); V. kerület: Lipótváros; VI. kerület: Terézváros, innen a névsor az Erzsébet-, a József- és a Ferencvároson át változatlanul tart a X-ig, Kőbányáig, hanem aztán ott vége is. Mutassuk be ezt a tiz alapítót, a nagyvárosi Budapest alapkölerakóit.

Egyenlet a falon

Ősz van, napfény ragyog a Disz téren és a Fortuna utcában és a Hess András téren. Lengyel, olasz, román, osztrák, francia autóbuszok javítják a Vár levegőjét. Kékeszürke benzinfelhők szállnak, fényképezőgépek kattognak, abból a klasztrikus szögéből, ahonnan a Mátyás-templom tornya a legtekintélyesebben látható, és még a szomszéd utcák torkolata is belefér a kocakába. A műgyetemisták kollégiuma felől farmer-nadrágos lány rohan ismeretlen célpont felé, amerré elszalad, a Fortuna-köz sarkán, fehér betűk ötlenek a szemembe, krétabetűk: „Juli+Robi = szerelem”, ami a tökéletes béke hangulatát kelti, mert hiszen voltak már ezeken a budai falakon mindenféle feliratok, plakátok, mozgósítási parancsok, felkondolási parancsok, és az a legjobb, ha békében fehérlik rajtuk a nyíllal átszúrt szív.

Ez a kerület volt a magyar történelem néhány legsötétebb hetében „Festung Budapest”. Tulajdonképpen ezen a ragyogó őszi napon feleslegesnek

látszik ezt emlegetni, de nem az, mert a kerület mai arculata a Vár nélkül elképzelhetetlen, azt viszont, hogy a Vár milyen volt 1945-ben, csak az tudja elképzelni, aki látta. A keskeny utcákat teljes hosszukban és szélességükben eltörölő kiégett harckocsi- és gépkocsioszlopok, az oszladó hullák és lódögök, keserű füst szaga a levegőben és égett romok, összeomlott százéves épületek. A Várban, a Krisztinavárosban és a Viziváros I. kerületre eső felén alig néhány ház maradt viszonylagos épségben. Teljes épségben egyetlenegy sem. A romok közül a jelentősebb mind eltűnt, egyetlenegy maradt meg, a Mátyás-templom tözsomszedságában, az egykori Illetményhivatal kiégett épülete, gyomokkal és az emeletek rácsain kikandikáló lombokkal, s az emléktáblával, hogy ez valaha bencés kolostor volt, aztán később gimnázium; és valamivel, ami nincs táblára vésvé, hogy néhány év múlva itt áll majd a Hotel Hilton.

Festung Budapest számlája

Hogy mekkora károkat okozott „Festung Budapest” védelme, azaz a Bécs felé vezető út védelme, arra nézve csak hézagosan illesszünk ide néhány adatot. A Mátyás-templom rekonstrukciója 62 millióba került, a lakóépületek helyreállítása költségeiben kimutathatatlan sok pénzbe, és még 1958-tól máig is 140 millióba, a negyed középületei 130 millióba, a Várpalota rekonstrukciója ke-reken 1200 millióba, és még hozzávetőleg 7—800 millióba kerül ezután. Az, hogy a közműveket, utakat, világítást korszerűsíteni kellett, talán már ne is írjuk a háború számlájára, de valahova azért mindenesetre írni kell, és azért ez is 87 millió. Talán a néhány szám választ ad arra a nemritkán elhangzó kérdésre, hogy ugyan mit csinál az állam a pénzével. Hát például újjáépíti a történelmi városmagot, a magyar múltnak ezt a ragyogó örét, tanúját, amely a szakemberek nyelvén szólva, Európa egyik legszebb műemléki együttese, az idevalósiak nyelvén szólva pedig, az a kerület, ahonnan nem szabad elköltözni. És ahova divat lett ideköltözni. Nem 1945 és 1952 között, amikor a kerület, mint afféle polgárfészek, enyhén szólva nem vetett jó fényt a káderlapokra, hanem most, amikor egyszerűen a szocialista Budapest első kerülete, ahol mellesleg a felnőtt lakosság 40 százaléka munkás.

A többi meg: kutató, magasan kvalifikált értelmiség, történész és orvos, és gyógyszerész és pedagógus. Összesen negyven-hatezren élnek az első alapító kerületben.

Személyes közelségben

Elnökük, Kékedi György szerényen mondja magáról, hogy ő csak második kerületi születésű, de azért azt is el lehet viselni. Hét esztendeje dolgo-

de ez a régi hercegnő ugyanúgy nem hercegnő itt már, hanem városrész, mint ahogy az Erzsébet se királyné, hanem híd. A budai ember olyan személyes közelségbe került otthonához, amilyen csak a Kőszeg, Sopron, Eger vagy Pécs típusú szép városainkban megszokott.

Újjáépülés, fejlődés, a metró ideköltözése — hiszen a Déli pályaudvar metróállomásával a leggyorsabb vérkeringés nagyvárosi üteme kapcsolódik rá a kerület vérkörére — tulajdonképpen korábban elképzelhetetlen fejlődést jelent. És gomba módra szaporodnak az új házak a Naphegyen és a Gellérthegy északi, a kerülethez tartozó oldalán; nyáron nagyobb itt a kulturális forgalom, mint a többi 21 kerületben együtt (elég a Halászbástya, a Mátyás-templom, a Magdolna-torony, a Sün-udvar hangversenyeire és előadássorozataira, a mű-

gyetemi diákköthöz hangversenyeire gondolni) — a fejlődés listái hosszúak.

Hogy mi az a Sün-udvar, ahol pantomimműsorokat rendeztek? Gondolom, az ország néhány sarkában a név nem mond sokat. Ez a Sün-udvar a Sün-ház udvara, a Hess tér sarkán, a Sün-ház pedig a híres Vörös Sün fogadó volt, és cégére talán nem véletlenül lett a nevezetes tükédszínház. Ugyanez az állat szerepel egy bizonyos Kont, a kemény vitéz címerében is — akinek elődei a ház előde volt. Ez csak egy a sok budai regény közül, amely egy szabványstatisztika adatai mögül ráköszön a jelenbeli kutatóra.

Akinek a fogadókról természetesen eszébe jut a vendéglátóipar, ami egy ilyen idegenforgalmi jellegű kerületben óhatatlan. Az elnök azt mondja, érzelmei vegyesek.

Házasságok a Várban kötnek

Ugyan, mitől vegyesek? Hiszen itt van a szép Fortuna, itt van a Fehér galamb, a Fekete hulló, az Alabárdos, a Pest-Buda, összesen 20 szép vendéglő, ebből Mária kerület boldog lenne. Ez is boldog. Csak az arányokkal nem boldogul. A 20 — hivatali nyelven „vendéglátóipari egységből” 14 I. osztályú vagy osztályon felüli, és a többi hat II. osztályú, árai is inkább az I. osztály alsó régióival vannak szinkronban, mint mondjuk a III. osztály tejjével. És a nagy múltú és jelenű kerület elnöke bevallja, szeretné, ha az ország fővárosának történelmi városmagja nemcsak a legnagyobb turisztaszegző legjobb pénzű vendégei számára adna jól terített asztalt. Az a vendéglátóipari álláspont, amely szerint ezeknek a szép, tiszta és költséges vendéglőknek hasznat kell hozniuk, és hogy „nem kötelező a Várban ebédelni”, talán nem feltétlenül örökké lesz szentírás.

Arra is gondolni kell például, hogy rövidesen még nagyobb divat lesz a Várba járni. Például házasodni: az Űri utcában rövidesen megnyílik a

máltai lovagterem — mint házasságkötő intézmény. Bizonyára növeli az igényt, hogy a násznép ezek után ne valahova Lőrincire menjen ebédelni. És a belföldi turizmusra is gondolni kell; nem is szólva a több gyerekekkel és nem luxusocsin érkező lengyel, német, cseh, osztrák vendégről. Hátha az is úgy érzi, hogy jó lenne a Várban ebédelni?

Ezek bizony árnyékok, mint bizonyos fejlesztési gondok is, vagy az a sürű panasza, hogy a Gellérthegy és a Nap-hegyen szinte megoldatlan az el-látás, mert a vállalatoknak nem kifizetődő a szétszórt családi házak, villácskák között új bolt létesítése. Persze, mindez itt is a tanácsnál csapódik le, mert ugyan kinek panaszkodjanak?

De azért mégis az öröm a több. Ezekben a hetekben, amikor Európa polgármesterei itt ültették el kis emlékfáikat, amikor Budapest múltjába pillant és annyit beszél jövőjéről — talán nem röstellnivaló, ha az eredményekre erősebb fény süt.

Más kérdés, hogy az árnyékok eltüntetésével nem várjuk meg a következő centenáriumot.

Baktai Ferenc